

Gdańsk, dnia 19.04. 2023 r.

Prof. dr hab. Teresa Rostowska

e-mail: t.rost@wp.pl

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Izabeli, Joanny Sochy

**p.t. Dynamika relacji między rodzicami zmagającymi się z chorobą
nowotworową dziecka - napisanej pod kierunkiem**

prof. UŁ dr hab. Iwony Janickiej

Łódź 2022 , ss.195

Choroba nowotworowa w rodzinie niesie ze sobą wiele traumatycznych przeżyć, nie tylko dla samego pacjenta, ale także dla wszystkich członków systemu rodzinnego. W sposób szczególnie bolesny konsekwencje tej choroby są doświadczane przez rodziców dziecka chorego onkologicznie. Konieczność uciążliwego leczenia, długotrwałej hospitalizacji i związane z nim cierpienie, a także długotrwały stres oraz niepewne rokowania medyczne, powodują, że rodzice chorego dziecka doświadczają różnych trudności w obszarach własnego zdrowia fizycznego i psychospołecznego, co niewątpliwie wpływa na jakość relacji między nimi. Podstawowym celem recenzowanej pracy doktorskiej mgr Izabeli Joanny Sochy było ustalenie, w jaki sposób zmienne socjodemograficzne, rokowania w chorobie onkologicznej dziecka, percepcja stresu oraz zasoby rodziny wpływają na relacje między małżonkami.

Oceniana dysertacja ma układ typowy dla prac o charakterze teoretyczno-empirycznym, a w jej skład wchodzi: *streszczenie w języku polskim i angielskim, wprowadzenie , pięć rozdziałów teoretycznych, dwa rozdziały empiryczne obejmujące metodologię badań własnych i analizę wyników badań własnych, oraz dyskusję wyników, bibliografię, spis tabel, spis rysunków.* W ujęciu ogólnym opracowanie to jest wewnętrznie spójne, dobrze udokumentowane źródłowo i poza drobnymi uchybieniami, głównie natury technicznej, spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim.

W świetle tych uwag nasuwa się stwierdzenie , że realizowany w ramach niniejszej dysertacji doktorskiej projekt badawczy, jest nie tylko w pełni uzasadniony, ale co ważniejsze,

w obszarze badań psychologicznych może być też postrzegany jako społecznie ważny i nowatorski.

Ocena części teoretycznej

Część teoretyczna ocenianej pracy doktorskiej obejmuje pięć rozdziałów poświęconych w głównej mierze medycznemu i psychologicznym aspektom choroby nowotworowej. Omawiając kwestie dotyczące medycznych aspektów choroby nowotworowej u dzieci Doktorantka w **Rozdziale I - Medyczne aspekty choroby nowotworowej u dzieci**, szczególną uwagę zwróciła na epidemiologię i etiologię zjawiska, na klasyfikację nowotworów dziecięcych oraz na diagnozę i stosowane obecnie metody leczenia. W **Rozdziale II – Psychologiczne aspekty choroby nowotworowej** - omówione zostały kwestie odnoszące się do choroby nowotworowej, jako sytuacji kryzysowej oraz rozpatrywanej jako źródła stresu rodzinnego. Ważnymi dla niniejszego projektu badawczego są teoretyczne rozważania mgr Izabeli Joanny Sochy zawarte w rozdziałach III i IV. I tak w **Rozdziale III Rodzice w obliczu choroby nowotworowej dziecka**, w sposób komunikatywny i kompetentny Doktorantka przedstawiła kwestie dotyczące wpływu choroby nowotworowej na życie rodzinne, na zdrowie rodziców oraz na rolę prężności rodzinnej w radzeniu sobie z chorobą nowotworową dziecka. Z kolei analiza literatury przedmiotu przedstawiona w **Rozdziale IV Jakość relacji rodziców zmagających się z chorobą nowotworową dziecka** – dotyczy jakości bliskich związków w ujęciu relacyjnym oraz przeglądu badań na temat znaczenia choroby nowotworowej dziecka w kształtowaniu się relacji między rodzicami. W ostatnim - **V Rozdziale** części teoretycznej – **Znaczenie modelu podwójnego ABCX w badaniach nad rodziną** - Doktorantka przedstawiła główne założenia dotyczące modelu autorstwa McCubbin i Patterson (1983). Nawiązując do głównych złożań tego Modelu Autorka pracy zaproponowała własny model, który poddała weryfikacji w części empirycznej pracy.

W podsumowaniu przedstawionej wyżej charakterystyki części teoretycznej niniejszej dysertacji doktorskiej pragnę stwierdzić, że treści w niej zawarte są spójne wewnętrznie i adekwatnie dobrane, nie tylko do tytułu pracy doktorskiej, ale są także zgodne z problemami zasygnalizowanymi w tytułach rozdziałów oraz podległych im paragrafów. Rozważania teoretyczne zostały oparte na odpowiednio dobranej literaturze przedmiotu, nie tylko polskiej, ale także anglojęzycznej. Język jakim posługuje się Autorka pracy, jest komunikatywny i poprawny stylistycznie, co czyni pracę interesującą i wartościową również pod względem merytorycznym. Wprawdzie wystąpiły w tekście sporadyczne błędy literowe, jednakże

stanowią one jedynie uchybienie natury technicznej i nie pomniejszają wartości merytorycznej ocenianej pracy. Warto również podkreślić, że starannie i wnikliwie przeprowadzona analiza literatury przedmiotu sprawia, że oceniana część teoretyczna pracy doktorskiej stanowi dobrą podstawę teoretyczną do sformułowania celów i problemów badań oraz odpowiadających im pytań i hipotez badawczych. Część teoretyczna pracy pozwoliła również na hierarchizację zmiennych psychologicznych i socjo-demograficznych uwzględnionych w badaniach własnych oraz na przyjęcie odpowiedniej strategii analizy wyników badań w aspekcie ilościowym i jakościowym. Struktura tej części pracy w ujęciu ogólnym jest prawidłowa poza jedną kwestią, która dotyczy Rozdziału V poświęconego głównym założeniom Modelu **podwójnego ABCX w badaniach nad rodziną** autorstwa McCubbin i Patterson (1983). Uwaga moja dotyczy głównie ujęcia tego fragmentu pracy doktorskiej, jako odrębnego rozdziału obejmującego zaledwie 2,5 strony. Uważam, że bardziej zasadnym byłoby potraktowanie tej części jako ostatniego paragrafu w Rozdziale IV, w którym Doktorantka wskazuje na czynniki wzmacniające i osłabiające relacje między rodzicami w sytuacji kryzysu spowodowanego chorobą dziecka. Prezentacja tego modelu w części teoretycznej pracy jest w pełni uzasadniona, chociażby z tego względu, że model ten wielokrotnie był wykorzystywany w badaniach nad rodziną przez innych autorów, zaś dla Doktorantki stanowił punkt odniesienia przy opracowaniu własnego narzędzia służącego do badania relacji między małżonkami.

Konkludując pragnę również podkreślić, że w ocenianej części teoretycznej pracy brak jest treści zbędnych, a wszystkie poruszone w niej zagadnienia pozostają w ścisłym związku z realizowanym projektem badawczym.

Ocena części empirycznej

Część empiryczna pracy pod względem strukturalnym nie budzi zastrzeżeń. Zostały w niej uwzględnione zagadnienia, które wymagane są w pracach empirycznych tj. *cel badań, model badań, zmienne i ich operacjonalizacja, charakterystyka badanej grupy, procedura badań, opis narzędzi psychologicznych wykorzystanych w badaniach oraz metody statystycznego opracowania danych*.

Głównym celem badań była ocena jakości relacji rodziców w czasie zmagania się z chorobą nowotworową dziecka. Ocena dynamiki i charakteru relacji rodziców zmagających się z chorobą nowotworową dziecka wymagała prowadzenia badań podłużnych. Taką właśnie procedurę zastosowała Autorka pracy doktorskiej, co czyni niniejszą dysertację wartościową i nowatorską. Przyjęto dwa okresy pomiaru analizowanych zmiennych oraz pięć celów szczegółowych. W pierwszym etapie przebadano 112 rodziców dzieci, które były na początku

leczenia, tj. do sześciu miesięcy po rozpoznaniu choroby nowotworowej. Do drugiego pomiaru zaklasyfikowano 50 osobową grupę rodziców, jednakże po upływie jednego roku od pierwszego badania. W recenzowanym projekcie badawczym wyodrębniono pięć celów szczegółowych, w obrębie których starano się ustalić związki między odpowiadającymi im kategoriami zmiennych. Analizy statystyczne miały na celu ustalenie zależności między:

1. zmiennymi socjodemograficznymi (płeć, wiek i sytuacja finansowa) a funkcjonowaniem psychologicznym rodziców dzieci chorych onkologicznie,
2. rokowaniami dotyczącymi powrotu do zdrowia a funkcjonowaniem psychologicznym rodziców w czasie zmian związanych z chorobą dziecka,
3. zmiennymi dotyczącymi prężności, stanu zdrowia psychicznego, otrzymywanego wsparcia, percepcji stresu a jakością relacji rodziców w czasie zmagania się z chorobą dziecka,
4. prężnością, stanem zdrowia psychicznego, otrzymywanym wsparciem, percepcją stresu a jakością relacji,
5. a także ustalenie predyktorów jakości relacji badanych rodziców w procesie zmian związanych z chorobą nowotworową dziecka.

Do tak wyznaczonych celów badań Doktorantka sformułowała siedem pytań badawczych z uwzględnieniem odpowiadających im hipotez szczegółowych, w zależności od rozpatrywanych zmiennych psychologicznych i socjodemograficznych. Jedynie w odniesieniu do dwóch pytań badawczych tj. do pytania 1.1 oraz do pytania 7 nie sformułowano hipotez szczegółowych z uwagi na ich eksploracyjny charakter i brak badań na ten temat. Wszystkie pozostałe pytania badawcze znalazły uzasadnienie w oparciu o literaturę przedmiotu.

Realizacja złożonego i wielowymiarowego projektu badawczego mgr Izabeli, Joanny Sochy była możliwa dzięki odpowiednio dobranym metodom psychologicznym i socjodemograficznym adekwatnie do wskazanych wyżej celów badawczych. Szczegółowa charakterystyka tych metod została przedstawiona w paragrafie 6.7 **Narzędzia badawcze** (s. 79- 85).

Analizy statystyczne wyników badań własnych przeprowadzone zostały przy użyciu, starannie dobranych do rozpatrywanych zmiennych, testów statystycznej istotności. Wybór testów statystycznych uzależniony był od liczebności grupy badanej. Pierwszym etapem było obliczenie i wykonanie podstawowych statystyk opisowych: wartości średnich, odchyłeń standardowych, wartości minimalnej i maksymalnej oraz skośności i kurtozy wraz z testem Shapiro-Wilka. Do analizy różnic między grupami zastosowano test t Studenta dla prób zależnych oraz test t Studenta dla prób niezależnych. Związek między analizowanymi

zmiennymi oceniono stosując analizy korelacji r Pearsona i ρ Spearmana. W celu sprawdzenia, które ze zmiennych mogą być predyktorami zmiennej zależnej, zastosowano analizę regresji liniowej.

Na podkreślenie zasługuje staranne i wnikliwe przeprowadzenie analiz statystycznych wyników badań. Rezultaty tych analiz zaprezentowane zostały w 29 tabelach i na 26 rysunkach, z uwzględnieniem prawidłowo i komunikatywnie przeprowadzonej interpretacji wyników badań.

Analizy statystyczne przeprowadzono przy użyciu pakietu SPSS Statistics (PS Imago Pro 7.0, IBM SPSS Statistics 27, będącego na licencji Uniwersytetu Łódzkiego)

O wysokich kompetencjach naukowych Doktorantki świadczy starannie przeprowadzona dyskusja wyników, która stanowi ostatni rozdział w recenzowanej pracy. W dyskusji wyników rezultaty badań własnych przedstawione zostały w sposób komunikatywny, dobrze uporządkowany, zgodnie z przyjętymi celami szczegółowymi z odniesieniem do wyników badań innych autorów. Realizacja tego złożonego i trudnego projektu badawczego nie była pozbawiona pewnych ograniczeń o czym Doktorantka wspomina w końcowe części Dyskusji wyników. Do ograniczeń tych należy zaliczyć np. trudny dostęp do grupy badań (badania prowadzone były w trzech szpitalach w Polsce i to w różnych województwach), okres w jakim prowadzone były badania tj. czas pandemii i ograniczenia z tym związane czy też podłużny charakter badań, który wymusza na badaczu konieczność ponownego dotarcia do osób przebadanych w pierwszym etapie badań.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę powyższe oceny stwierdzam, że uwagi krytyczne zawarte w recenzji dotyczą przede wszystkim uchybień natury technicznej i nie pomniejszają wartości pracy pod względem merytorycznym. Autorka dysertacji wykazała się wysokimi kompetencjami w zakresie tworzenia teoretycznej perspektywy będącej podstawą projektowania badań, określenia zamierzeń badawczych i doboru technik badawczych. Posiada wysokie kompetencje stosowania w badaniach podejścia ilościowego jak i metod jakościowych.

Stwierdzam, że przekazana mi do recenzji dysertacja mgr Izabeli, Joanny Sochy p.t. *„Dynamika relacji między rodzicami zmagającymi się z chorobą nowotworową dziecka”* napisanej pod kierunkiem dr hab. Iwony Janickiej, prof. UŁ oraz Promotor pomocniczej dr Marty Kucharskiej-Hauk stanowi bardzo wartościowe opracowanie i spełnia wymogi stawiane

pracom doktorskim, zgodnie z Ustawą o tytułach i stopniach naukowych z dnia 14 marca 2003 r., art. 31 (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.).

W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego wniosek o dopuszczenie mgr Izabeli, Joanny Sochy do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

J. Rastowska